

Подпишись на нашу страницу в
инстаграм (@sanaoloh)

А.А. Саввин аатынан Чурапчытаабы история уонна этнография музейа тэриллибитэ 70 сылыгар

Кини музейтан көмөҥө И.Д.Новгородов, Е.Борисов тахсан экспозицияны түмэл, сангардан сааһылыр үлэни ыппыттар. Айылҕа саалатыгар А.Д.Каргузов сана чуучулары онорбута, түмэл тупсан дьон сылдыһыта лапта элбээбитэ.

1967 сыллаахха райсовет исполкома Октябрьскай социалистической революции 50 сылыгар анаан, музей оройуон историятын, култууратын сиһилин дириэтик үөрэтэн, Бүтүн Россиятаабы көрүүгэ кыттар үлэтин былаанын онорбута. Оройуон нэһилиэгин оскуолалара Репорт альбом бөлөмнөөбүттэрэ, култура эстафетшыгар кыттыбыттар. Октябрьскай революция 50 сылынан улахан хамсааһын, анаан үөрэтти уонна Албан аат кулуттара тэриилэн үлээбүттэрэ, онно фронтовик-учуутал, энтузиаст, патриот Г.Д.Ефимов улахан тэрээһиннээх үлэни ыппыта.

1970-76 сылларга суруйааччы, тылбаасчыт С.Ф.Софронов - Феоктист Софронов үлэтир кэмтэрэ

НОРУОТ ИСТОРИЯТЫН ТҮМЭЛЭ

Норуот ааспыт олохун көрдөрөн көпсиргэ аналлаах түмэллэр бар дьон сэнээринтин мэлдьи тардаллар. Манна олохтор түөлбөбүт олохон ааспыт бастынтан бастыт дьонно, торут өбүгэ дьоммут айан-тутан, туттан ааспыт күндү маллар, уран уус дьон чочуйбут ураты онорууктара күн бүгүн көрбүтүрэ кинини умсугуталлар. Биһиги улууспут Боотурускай аатынан быдан иннигиттэн элбэх дьон үөскээн-төрөөн ааспыт сир-уота: манна ырыаһыт бөҥө ыксаласпыт, тойуксут бөҥө тобурууспут, сэлэһиһит бөҥө сэлэһит, саппылаах уус дьонунан биллибит, үлэһиттэн атырбыт мындыр өйдөөх, унмат сындааһыннаах дьонноох улуус буоллаһыт. Дьэ онон, биһиги түмэлбит биһир ураты ис хоһоонноох номохтоох, үгүс көрөхсүлүлээх түмэлтэртэн биһирдэстэрэ буолар. Быыл биһиги түмэлбит төрүттэммитэ 70 сылы туолла.

Маннайгы түмэлтэр оскуолаларга кыра мүнүк курдук 30-с сыллартан саҕаланан иһэн уоста быһылыгыбыттар, онтон ахсостук ыксан хомуйбут кинигэ Чурапчы сэттэ кылаастаах учуутала, норуот суруйааччыта В.С.Соловьев - Болот Боотур буолар. Кини өссө 1938, 1946-48 сылларга дьаныһан туран үөрэһэччилэр экспедицияларын тэрийэн киһи сөхөр элбэх интэриһинэй экспонаттарын булбуттара. Дьэ онно олохуран, Райсовет председателэ В.Н.Дьячкова музей тэрийэргэ дьэн 129 №-дээх быһаарыта кулун тутар 11 күнүтэр 1948 сыллаахха тахсыбыта, дириэктэринэн биллиилээх этнограф, фольклорист А.А.Саввин аанамыта. Кыра да буоллар, райисполком дьэтин иһигэр хос анаан, үл көрүлүн түмэл үлэтин саҕалаабыта. Биллэн турар, сөхөхх киһи үлэһитиргэр ыарахан этэ, ону ол дьэбээс, Андрей Андреевич борт айымнылаахтык кыһаллан үлээбүтэ. Кини бэйгэ Саха сиригэр Бүтүү бөлөх уонна Хоту, Кини улуустарга фольклору хомуйар экспедицияга үлэстэн, түмэл дьыалатын ис хоһоонун олу үчүгүйдик билэр буолан, үлэтин эбии экспонаттарын байылыта, 500-төн 1733 араас малы, докумуону, онтон 1405 сүрүн пуонданы тэрийбитэ. Чурапчы тулатыгар чинчийэр-үөрэтэр хаһыалары оноруута, оскуола оҕолорунан похоттары тэрийтэрингэ, түмэл научнай-методическай баайын ханатыта о.д.а. араас өрүттөөх былааннаах үлэни саҕалаабыта. Эдэр учуутал комсомол уолаттары К.К.Пермяков, Н.С.Соловьеву сайынты экспедицияга үлэстэн историк-чинчийээччи буоларга уһуйбута. Хомойуох иһин, кини үс эрө сыл үлээбүтэ, ол эрээри түмэл научнай төрдүн түсүбүтэ, этнографиятын лапта байылыта, борт сэдэхтик көстөр сүтэн эрэр маллары анаан мускута.

1952-61-с сылларга суруйааччы Михаил Федосеевич Доворудуран үлээбүт сылларыгар түмэл дьэстэ салҕанан, саҕа Айылҕа уонна Советскай сайдыы саалата сагардыллан оноруллубуттара. Ленинград куоракка олохтор ливинист С.А.Новгородов юргэтин М.П.Новгородованы, В.И.Ленин соретинга, академик Л.Н.Мещерякову кытта суруйсан борт элбэх сыналлаах экспонаттары туптута. Оройуон биллиилээх дьонутар С.А.Новгородова, С.С.Яковлев-Эрилик Эристинигэ, Г.И.Макаров - Дьон Дьанылыга бюст оноруллубута. Оччолорго саха чулуу уолаттара П.А.Ойуунускай, М.К.Аммосов ааттара пиллибиттэрэ норуот санаатын көтөхпүтэ. Түмэлтэ өрөспүүбүлүсэ

түмэл Спас-Попечительскай танаратын дьэстигэр көспүтэ, онон түмэлтэ анаан танара дьэстин уларыта тутуу үлэстэ барбыта. Саҕа дьэстэ кинини элбэх түбүктөөх, сыраллаах тэрээһини эрэйэрэ. Бу кэмтэ уунан иттиилэр систэмэ оноруллубута. Айылҕа саалатыгар булчуттары кытта көпөстэн эһэ, тайах, бөрө о.д.а. кыһылар чуучулары онорторуу саҕаламмыта.

1976-85 сылларга дириэктэринэн учуутал, норуот маастара Е.А.Пермякова анаан, борт айымнылаах үлэ тэриилиттэ, ол курдук анал харны көрүлүн улахан өрөмүөн баран, уларыта тутан сагардыллыбыт саалалар, не-тас үлэстэр тупсарыллан үгүс утумнаах үлэ барбыта, экспозиция саналыы таныллан турбута, ону таһынан 1978 сыллаахха Е.Ярославскай аатынан сүрүн музейга холбоһон филиал буолбута. Бу кэмтэргэ Елена Алексеевна Федора Пудованы кытта уран тарбахтаахтары түмэл куруһуок тэрийэн Чурапчы дьахталлара хаста да бастаан өрөспүүбүлүсэ атыр-быттара, Россия, Аан дойду быыстапкаларыгар ситиһилээхтик кыттыбыттара, муос, туос, таҥас, көмүс онорууктары сагардан таһаарбыттара. Ол кэмтэ тэнтэ үлээбүт В.Д.Пинигина 1986-93 сылларга дириэктэр буолан олохон норуот айымнылын маастардарын обществотын түмүүнү саҕалаабыта, элбэх араас тэрийэр үлэни, быыстапкалары онорон түмэл үрдүк таһымнаах үлэтинэн өрөспүүбүлүсэ биллибитэ. Е.Ярославскай аатынан Дьоккуускайдаабы история музейин филиалын быһылынан кинигэ көрөхсүмүтэ, өрөспүүбүлүсэттэ сүрүн музей үлэһиттэрэ б.н.к. Троев П., Дьянов А.Л., Расторгуева К.В., Сыроватская, Сидорова командировкаланан экспозиция туруутугар үлээспиттэрэ. Нэһилээктэринэн, Нерюнгинан көһө сылдыар быыстапкалары онороллоро, өрөспүүбүлүсэттэн «Лучшему трудовому коллективу» диплому ылыттар. Валентина Дмитриевна биллгин «Ай» уран тарбахтаахтар студияларын салайар, ССРС, саха өрөспүүбүлүсэтин култууратын үтүөлээх үлэһитэ, үлэ үөһүтэр сылдыар.

1993-98 сылларга суруналыыс, суруйааччы Р.С.Сибирякова дириэктэрдэригэр уларыта тутуу ыарахан сыллар этилэр. Танара дьэстэ 100 сылын көрсө саҕа куполлары онорон тупсарбыттара, Н.И.Мещеряков дьэстигэр, Улуу кыайыы паамгыһыннаах сагардар өрөмүөн үлэстэ барбыта. Түмэлбит А.А.Саввин аатынан история уонна этнография музейа дьэн аты ылыта. Улууска научнай практической конференциялары тэрийэн ытталара, саҕа сонун быыстапкалар тэрииллэрэ.

2003 сылтан түмэлтэ фотограф, худуһунньук, музей экспозиционера Г.П.Турангас дириэктэрдэбүтэ. Ол кэмтэ түмэлтэ анаан Саха Өрөспүүбүлүсэтин Правительствотын председателэ Е.А.Борисов өйөөн, улуус баһылыга И.Н.Аммосов туруоруутунан саҕа таас дьэстэ тутуллубута, иттиилэр кыада суох буолан Айылҕа биһир хоско өр олохторуга, ол эрээри улуус бары дьаһалыгар, өрөспүүбүлүсэ тиниэ элбэх тэрээһинтэ кыттылара. Бу кэмтэ өрөспүүбүлүсэ бастакынан «Раритеты Якутии» дьэн улахан тэрээһиннээх быыстапка турбута, уонна онтон 2015 сыллаахха үлэ салҕанан итинник ааҕаах улахан

научнай дьобуһууах альбом кинигэ тахсыбыта.

2011 сылтан Ю.С.Токстоухов анаан, 2015 сылтан таас түмэлбит дьэ иттиилэн саналыы тэриилэн үлэтир. 2016 сыллаахха А.А.Саввин 120 сылын көрсө өрөспүүбүлүсэ бастакынан биһиги улууспут Түмэл сылын биллэрэн үгүс өрүттөөх тэрээһин үлэ барда. Дьоккуускайга Гуманитарнай чинчийэр институтка научнай-практической конференция, ону таһынан «Саха төрүт өйүн-санаатын чинчийээччи, учуонай А.А.Саввин» дьон музей сорудунга М.Е.Филиппова кинигэтэ, саха норуотун суруйааччыта С.А.Попов-Тумат «» кинигэлэрэ таһыстылар. Онно Дьоккуускайтан Е.Ярославскай аатынан государственнай, Художественнай түмэлтэн, Тахта Хадааһытын түмэлтэстэн элбэх көрөхсүлүлээх экспонаттар кэлэн үс күн устата Хатылыга, Одьулуунга, Чурапчыга 5 тыһыынча киһи доһуйа, астына көрбүтэ. Улууска нэһилээк, оскуола, тэригэ, биһирдэллэн ыал чааһынай коллекцията мунньулан сайдан барыта биллгин сонун буолбат, ол курдук биһиги түмэлбиттэргэ «Нэһилээк историята — музей экспонаттарыгар» дьэн оскуола, нэһилээк холбоһуктаах быыстапкаларга туран дьону көрөхсүтэ. Биллгин нэһилээктэр историяларын толору көпсир бэртээхэй кинигэлэр тахсаннар, дьон историяга болломто лапта улаатта.

Быһырыын Дьоккуускайга «Сокровища Якутия» быыстапкалыы саалатыгар «Историческое наследие Чурапчинского улуса» дьэн быыстапкабыт туран, эмтэ улахан бырайыагы саҕалааччынан буолла. Хатылытаабы Көһөрүү түмэлтэ биһиги түмэлбиттэргэ филиал буолан үбүлүйдөөх сылта не-тас отто бүтүннүү сагардыллан, саҕа экспозиция арыллан үлэстэ-хамнаһа лапта тубуэта, өссө үгүс сэнээрини ыла.

Биһиги түмэлбит көккө кэмтэргэ кыһалжатын өйөөн-өйөөн улахан комону онорбут дьоммутугар Е.А.Борисовка, Н.И.Аммосовка, А.Т.Ноговицынга түмэл үлэһиттэрэ улаханньык махтаналлар, түмэл улуус оҕоһун-дьаһаһын, албан ааҕаах килбигини көпсир биһир баар-суох сиркэлэтэ, күөн туттар бастыт тэригтэстэ буоларыгар тирэх буолбуттарыгар.

Түмэл биһир сүрүн сыддан быһылынан, оскуолада кыраайы үөрөтүннү сылы быһа былааннаах үлэ оностон ыттыллыахтаах, ыттылы таагталлар кылаас айыы урук быһылынан ыта олохтор. Сайын улуус үөрэһэччилэригэр аналлаах холбоһуктаах экспедиция тэриилэн үлэһиттэр буоллар, төрөбүт кыраайы үөрөтүн уонна туризм сайдыытыгар сүтэн суолталаах буолуо этэ. Манна кэлэр кэмтэри ыччыллыт көсөһүн санаан, Улуустаабы үөрэх саллаптага болломтодо ылаа буоллар дьэн этилээхитэ.

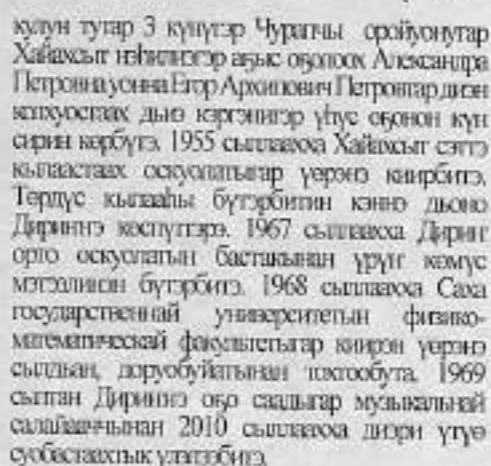
70 сыллаах түмэлбит баай историятын кылаастык биллһиннэрэн турар, Чурапчы нэһилиэгин 370 сылын көрсө эмтэ үгүс былааннаах үлэ ыттылар, түмэл экспозициялар сагардылар. Кэлэр отүгэр кэмтэри ыччаттарбыт дьэстээх патриот буолалларыгар, төрөбүт дойдутарын көрөхсүлүлээх историятын билгэ таагылытарыгар биһиги түмэлбит ахаабат үлэтин аныыр.

М.ФИЛИПОВА,
А.А.Саввин аатынан түмэл үлэһитэ.

Саҕаһытын 5-с стр.кор.

Соторутаабыга Чурапчы улууһугар сонун, сэргэх тэрээһин буолан ааста. Ол курдук, улууспут оскуолаларын, уһуйааннарын төрөппүттэрэ, үөрэнээччилэрэ, нигилтээчилэрэ дыа көргөһүрүн дыарыһын үлүһүн, сыһыалаһын көрдөрөр “Мин эйгэм— дыа көргөһүм” дигэн Фотопрезентация күрөбөр кыһаныһылар. Бырайыак сыла соруга— дыа көргөн эйгэтин бөрөтүгү, элэр көтүөһүн дыа көргөн үгэстэригэр иһити, ону тэнэ хаартыска көнүө дыа көргөн историяһын арайыһы. Күүнүкур “Айылалаан” сыһыалаһ кинигэ сарсыарда 10 чаасты

Василий Егорович Петров-Айыл
(1948–2012)

Василий Егорович оларор дармбинетин тулунан «Диринтсок Чынааһым урулгэр» диген бойотин тылыгар бастаан ырылтын айан агулго.

на консерваториялар милаабын көрөөчүлөр сөзүлбөттөрү. Онтон эр ылан мелодия айарга жолгомоту. 1972 сылтаакса «Сана олоко» хайывака бастаан «Хатынар» диген хайсоно бөлөттөгөн ташыгыта П. Дмитриев тыларыгар «Тулукчан», Калистрат Еремеев тыларыгар «Мин эмом» ырыларын айтат, оро саадын итпелечечилерингэр кылашыта. Николай Харитонов тыларыгар «Комсомолум агасо» ырыта «Этер коммунист» хайывака бөлөттөгөмиз. Василий Петров 60-ча ыры аатарат, «Ыры – олоко артык», «Ыйла-туой, этер саас», «Чулпар, чулпар, чуралан», «Чулпарга ылыштын», «Мээник мээник» ырынныктарга куирбиттэр. 1992 сылтаактан мелкиктар тумсүүлөрүн чиленет, онтон 1995 сылтаакса мелкиктар азын инэрбиттэр. 1998 сылтаакса «Тулукчан» диген оро саадын уонна оскотта оскотомтар анылаах ырынныкта бичи

этгээн тийхсэнтэй, Василий Петров «Ойгур» дигэн эгэр шалгарлар кинигэсүрүгэр 20-го хоһооно, «Сир астары» дигэн кыра саастах оҕолорго хоһооннорун хомуурунньуга, «Суралгы айдархай» ахсын кинигэсү «Колүү» номуута бэлэттэргэ тийхсэнтэй. Василий Петров хоһоонноро үлүү, өрөспүүбүлүүкэ хаһыаттарыгар тийһин бастааха бэлэттэммитэри. 1998 сыллааха «Ойгур ахсыс оҕолор» кинигэсү, «Тулукчаны» оҕолорго аһаһаах ырыаннаа, 2003 сыллааха «Алас кыһа», 2004 сыллааха «Кыһааһаах санаа», 2011 сыллааха «Ситэрбэтэх саахтар» кинигэсүгү кун сүтүн көрбүтүгү.

Василий Егорович спус кызганах санхалгах, эрхэк сүрэгтэк буулан, ыархан ыарылын сүтээр да пунар, ыраа айа, хооон суруян алытаах айар үлэ аарыгыан түпүгүтэниин тэпэ ыһыкытэбээ, айыла ааабыт нойонтоон үрүк татаарылаахтык үлэпэбитэ. 2003 сыллааха айымнылаах үлэтэ үрдүктүк сыналган «ОО культуран туйгуна» аа ирэнэбитэ.

Сурлагчтын тэнгү бүтэс саяахантар
Анхдугаархас ахиадхарагчар
Бүгднү элсэ Кыйааны кулун үлснэ
Дэвсхэг агаас мавсорогын кулснэ
Көөхсөр бу Кыйааны кулун үлснэ
Бүгднүг дэвсхэг ахиадхарагчар
Кыдгас халхуугчар ахиадхарагчар
Сүрдык тэвчигчарын тэвчигчар
Тэгтхигчар Идэ сүрдыгчарын үлснэ
Тэвчигчарын халхуугчар ахиадхарагчар
Бар дэвсхэгчарын халхуугчар ахиадхарагчар
Сүрдыгчарын халхуугчар ахиадхарагчар
Халхуугчарын халхуугчар ахиадхарагчар
Угт бүгднү сүрдыгчар ахиадхарагчар...
Халхуугчарын халхуугчар ахиадхарагчар
Бүгднүг дэвсхэгчарын халхуугчар
Өгүүнү кыйааны тэвчигчарын үлснэ
Үлснэ кыйааны сурлагчын үлснэ
Халхуугчарын халхуугчар ахиадхарагчар
Идэ сүрдыгчарын халхуугчар ахиадхарагчар

TYET

«Чурагын андсундуйга» кавказца
 Чурагуу тасар арга сымта,
 Архаймгай уугуйн хажсбылтай,
 Алтасх тууш түгэсбэлтэй,
 Түрэр зыбтай чуумтгаймтай,
 Туулар буугнуу Чурагынса,
 Кудс сунтуйн күлмэгтэй,
 Көхөрүлүү моголмөгээр,
 Он түрхсэлтэй архай,
 Ороош ибэ архайгай аугай,
 Хамсаан, татган калматар,
 Хамга сымдэн кинсэтмэгээр,
 «— Оо, ороош сымда,
 Минскагсхры муунысхер,
 Мунскагсх лорхоту уурбултээр,
 Минсэр муурагтай,
 Минсбултуйн тьхьрдыбэлтээр,
 Хату дайду хануураар,
 Хорзотон шорбултээр,
 Бүрддэрин кистэжигээр,
 Бүрдэ-сыйсгай калматээр,
 Уулзук дарагай,
 Уулзук сүрэгтэбэлт,
 Адаа саба халматан,
 Адагтайн сунтгайт сымтэбэлт,
 Хата сун хадрагай далагнут,
 Халматангай айдагш тарагш,
 Көхөрүлүтэн ордон калмат,
 Калмат айгуу моголмөгээр,
 Күлмэгтээ сымда дайгайгай,
 Калматгээр сунтгайт,
 Калматгай бугуу сунтгайт,
 Калматгай асатматмөгээр,
 Калматгай калматгээр,
 Бүрдматгайт тугайн ордгээр,
 Бүрдматгайт Чурагынбэлт

[illegible]

— Ой, кыргыз, кыргыз!...
Ойат ошусу уккербейт...
Ошунорго кайра келелиңер
Ошолордун кызы оро тутулуптар,
Ачылгандагы, жоруктары
Адыбын унутулуптар,
Килемби, даярдыгы
Камалатып буюмдугар...
Тот асылыбын айдасат...
Того ар бийлеги ойдуктардай,
Турар толуктоптур тегизер
Таштоон, акакан асылдардай?
Кеңерүүз сыйдыбытка
Катар, кыялы кутулуптар
Муну мыйдар үтүгөз
Умкан кыялыңар сура дуу?
— Сиз, азамат, азаматка
Аны унутулуптур сура,
Кыялы катары тулуптар
Кеңерүүз баран сүйлүптар
Сүйлөткөн тегиз бетке азаматтың
Сиз азаматка тулуптар

[illegible]

Одогол јунакски катанаш
Орлемак оворо туз јунак
Туреник јунак ишавио
Туреник јунак ишавио

QTЭРЭН

[illegible]

ДОГӨРДӨНҮҮ ТЭЧИРЭХТИН

[illegible]

Сары таскал тарадым —
Халыкка жазысаттым
Халыкка керем
Халык амантартыптынын
Халыкка келсе;
Калган калысаттым
Керемге быт
Кыс амантартыптынын
Кыска келсе;
Түрк тыгасаттардым түксен,
Татар тыгасаттардым таткан,
Түрк тыгасаттардым түксен,
Кавказдым калысатты;
Куралтардым кыска келсе;
Узбектардым урууларды,
Өзбектерди амантартыптынын
Өзбектер;
Сүтүктөр калысатты;
Сүтүктөр булуттарды;
Сүтүктөр калысатты;
Азаттар күтөр амантартыпты;
Азаттар күтөр калысатты;
Амантартыпты;
Тыгасатты сел булуттарды;
Тыгасатты калысатты;
Тыгасатты калысатты;
Бирокка калысатты;
Бирокка калысатты;
Бирокка калысатты;
Түрк дойдү Азат түрк калысат;
Түрк калысатты;
Доктордо — чалысатты;
Узбек Түрк;
Амантартыпты;

本書の

Ақжарық, тентекермен
Ақжарықпен сыйымдары
Арқас сүзген лардымен
Абылаймен далабын

[illegible]

Кэриэстэбил

Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх бырааһа В.А. Гоголев сырдык кэриэһигэр

девяттээх биригэ үөрэммит оҕолор 10 буолан, Субуруускай аатынан соҕуос Сыланнаабы отделиениытыгар Ойбон ферматыгар үлэлини тахсыбытара. Онно биригэ сыл үлэлээт, Василий 1978 сыллаахха “Межсовхозстрой” ПМК-гар суоптар идэтин ылан үлэлини кирибигэ, эмиз сыл кэригэ үлэлээт, армияда ыгырыллар. Суоптар идэлээх уол танковой полкада сулууспалаабыта. Сулууспатын кэмгэр аны Казахстанга “Целинный полк” кэжэстигэр кириэн, ол эпоха аатырар дыһалыгар — ыһылыга бурдук таһылыгыгар сэттэ үй үлэлээбитэ. Армияттан кэлэн баран, 1981-84 сылларга, бастаан, Санэпидстанцияда, онтон суһал көмөҥө суоптардаабыта.

Василий Андреевич оннук сылдьан, Чурапчыга хирурдур Леонид Александрович Петров сүбүтүгүн, кини уһуйуутунан Саха Государственной Университетын медицинскэй факультетын багэмтэни отделиениытыгар кириэр, Эһилги сылыгар бары экзаменнарын ситиһилээхтик туттаран устудьуон

мунуктарыгар таһаарылаахтык үлэлини сылдьаллар. Чурапчы хирургическай отделиениытыгар Өрөспүүбүлүкэ биригэ бастыһыгар кэжэстигэр сылдьар. Василий Андреевич онорбут элэрээссийэлэртэн этэр буоллаха: 1000-тан тахса ис уорганныр элэрээссийэлэрин, онтон 300 кэригэ элэрээссийэни түөс клеткаларынан травмаларын, 40-тан тахса сүрэх баһырылларын тигини элэрээссийэлэрин, 200-тэн тахса куртах элэрээссийэтин, 300-тэн тахса ис уорганныр, оһоҕос, быар уонна үөс элэрээссийэлэрин онорбута. Кини куруук билиитин — көрүүтүн ханатарга дылуһара, уустуктан уустук элэрээссийэлэри баһылы сатыыра. Чакчы талааннаах хирург буолан, Василий Андреевич эмтээбит-үтүөрдүбүт тыһыынчанан мараһахтарыттан үгүс махталы истибитэ. Өрөспүүбүлүкэ, оройуон хаһыаттарын көтүө махталларын тир-дэллэрэ, откырткалары ытталыра, хойоон кытта суруйаллара. Диринг

былын туйгуна буолбута, “Боотуруускай улуус 375 сыла”, “Улуус сайдыытыгар үтүөлэрин иһин” III-с степеннээх бэллэлэринэн наҕараадалааммыта. 2010 сыллаахха доруобуйа харыстабылын бастыг салыааччытынан ааттааммыта, Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина уонна да атын үгүс наҕараадалардаах. Онтон сүрүн наҕараадалынан — бар дьонун истиг махтала буолар.

Олоххо актыбынай позициялаах Василий Андреевич күүстээх үлэтин быһыгар тэрилтэтин аатыттан араас тэрээһиннэргэ кытара — иһин элэрээссийэ улуустар эмчиттэрин спартакиадалыгар спортинга, салгын сагыннан ытылыга чемпион, призер буолуталаан, хамаандатыгар наадалаах очукуолары адалара, аҕатын аатын сүгэр музыкальнай оҕуола бастыг мецената, художественнай самодетельность оҕуулуубит кыттылылааҕа. Иһинг кэмгэр тагтыыр дырыллан, массовыйнап хасыйарын туохтааҕар да ордороро, маһынан уһанан дьэтин ис-тас бараһын тупсарара, кэмтээн кэмгэр төрөөбүт-үөскөбүт Мэлдьэхситин алаастарынан баран, сааланан, балыктаан айылҕаны кытта алтыһара, уустук маһыыр үлэтигэр күүс ылан кэлэрэ.

Олохун доҕорун Антонина Илюкентьевнаны кытта дьоллорун холбоон 1982 сыллаахха ыл буолбуттара. Уол, кыыс оҕолонон, аҕа буолар улуу дьолун билбитэ. Оҕолоро атахтарыгар туран, туспа мал, үлэниг буолан, оҕолонон — урууланан, адаларын үрдүбүтүрэ. Василий дьэ кэригин, оҕолорун, ситтэрин тустарыгар туохтааҕар да кыһаллара. Кини быһыытынан таһаарыстарын, биригэ үлэнир коллегаларын, чугас ыалларын күнөөн кыһалбаларын быһаарсара, өрүү көмөлөһөрө, дьон үөрэтигэр, махтанарыттан улаханнык астынара. Убай, быраат, күтүөт буолан халыг аймахтарыгар бөҥө тирэх буолара,

буолар. Устудьуоннуу да сылдьан группа старостата, факультет комсомольскай тэрилтэтин актыбыһа буолан, үөрэх, общественнай олох иһинки күөпүгэр сылдьыбыта. Сайынын тутуу элэрээссийэлэригэр үлэлиирэ, агитациялыыр бөлөхтөргө, пробегтарга кытара, устудьуон кэмтитэтин састаабыгар таһылан араас сорулахтары толороро.

Идэлээх хирург быһыытынан үлэтин Ленскэй оройуонга садалаабыта. 1991 сыллаахха дойдутугар төннөн, кини балыһа хирурунан үлэлээн барбыта, диринг билиилээх, талааннаах, хирурдар Бекен Нурсаларов, Надежда Николаевна Кузьмина көмөлөрүтөн сипит-хоһут хирург буолуу дьаарылан тахсыбыта. Дьокуускайга ординатурада үөрэтигэр билиилээх тустуук, медицина профессора, талааннаах хирург Алквяд Ивановка түбэһэн, эмиз улахан оҕуоланы аастыта, билэр-көрөр таһыман салгы үрдөһүтэ.

2003 сыллаахха Василий Андреевич хирургическай отделиение сөбүдүссийэнигэн анаммыта, бу үлэтигэр кини аны тэрийэр дьокура сайдан-күтэн, араас уустук элэрээссийэлэри онорууга кирибигэ, сөптөөх материалнай-техническай базаны тэрийнигэ, аппаратура булууга, элэр специалисттары уһуйууга бары дьокурун уурбута. Салгы кылаабынай бырааһы элгир үлэбэ солбуйааччынан үлэлээбитэ, Муома улуһун кини балыһатын кылаабынай бырааһынан ананан үлэлээбит кэмнэрдээх. Үрдүк категориялаах хирург-быраас Василий Андреевич хирургия курдук уустук идэбэ элбэх элэр дьону үөрэттэ-такайда. Киниэртэн сорохторо өрөспүүбүлүкэ араас

билиилээх специалист быһыытынан биригэ үлэнир коллегаларыгар улахан-нык апаратылгыттанара, убаастанара.

Бу уустук үлэтин сэргэ, аны улуус Муннаабын депутатынан быһаарылан, дьону-сэргэтин туһугар элбэҥи туруорсан элгитэ, кэсэһинитэ. Василий Андреевич өр сыллаах үлэтэ сыаналаммыта. Быйыл Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дарханын ыйаагынан “Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх бырааһа” ааты сукпүтэ. Наҕараадаларын эһи сырдтар буоллаха, 2012 сыллаахха Российскай Федерация доруобуйа харыстабылын министирэстибэтин Бочуотунай грамотатынан наҕараадалааммыта, Саха Өрөспүүбүлүкэтин доруобуйа харыста-

сүбүлүгө, араас кыһалдаларын тирбэр тирдэ быһаарсара.

Василий Андреевич үлэтигэр да, тус олоҕор да элбэҥи оноруохтааҕа, ол, хомойуох иһин, кыалыбата... “Кини ситэ олоҕортох олоҕун салгыыр, уһуорун уһугар ыччаттардаах, сирдээҥи олоҕун сирдээхтик олорон ааста,” — дьон дьон-сэргэ сыһылыыр. Чугас дьонноро, аймахтара, биригэ үлэлээбит, алтыһыт коллегалара, таһаарыстара-доҕотторо, ыаллара кини туһунан үгүс өйдөбүл өйбүтүгэр — сүрэхпитигэр хаалыаҕа, истинник аҕтан — санаан, сырдык аатын үйэтигэһит.

Коллегалара, таһаарыстара, чугас ыаллара.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх бырааһа, Саха сириг доруобуйа харыстабылыгар туйгуна, элбэх киһини абыраабыт чулуу эмчит — хирург, Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина, улахан аймах тумус туттар киһигэ, улууспут биригэ кини туттар дьэ кэригин амаар аҕата, тагталаах элэрэ Василий Андреевич Гоголев күн сириттэн барбыта бу дьыл, кулун тутар 16 күнүгэр 40 хонугун туолар.

Кини олус соһумардык олохтон баран, бары да соһуйбунут, уйадыбыппыт, өргө дьэри итэҕэйбикэ сылдьыбыппыт. Тигэх суолугар аҕары тагталаах Чурапчытыгар тэрилтэн ыттылыбыта. Дьэтигэр даҕаны, бүтэник аҕары күнүгэр даҕаны олус элбэх киһи кэлэн быраастылаһан барбыта.

Василий 1960 сыллаахха балаһан ыйын 11 күнүгэр Чурапчы оройуонун Хоттоҕо нэһилиэгин Мэлдьэхситигэр Гоголевтар дьэ кэригитэ иккис оҕолон күн сириг көрбүтэ. Ийэтэ Мэлдьэхситтэн төрүттээх Анастасия Васильевна Корякина Дьокуускайга үөрэнэ сылдьан, Бүлүүттэн төрүттээх Андрей Петрович Гоголевы кытта көрсөн ыл буолаллар, түөрт уол оҕолоноллор. Ийэлэр Анастасия Васильевна — идэтигэн библиотекарь үөрэхтээх этэ. Уһун кэмгэ ССКП райкомун парткабинетын сөбүдүссийэнигэн үлэлээбитэ, ол тэрилтэттэн бочуоттаах сыннааланна тахсыбыта. Адалара Андрей Петрович — музыкант идэлээх этэ. Уһун сылларга Чурапчытааҕы музыкальнай оҕуолада дириэктэрдээбитэ, преподавателлээбитэ. Чурапчыга оҕо дьокурун сайыннарылыга биригэ улахан кылаагтаах, дьон-сэргэ истинник билиир киһитэрэ. Бу оҕуола билигин кини аатын бочуоттаахтык сүгэрэ ону туһулуур. Андрей Петрович билиилээх поэт, суруйааччы Уйбаан Гоголев — Кындыгтастын убайа буолар, онон литература, кулуура уонна искусство элгитин сүөгэйэ — сүмэтэ инмит ыл элгит. Ол иһин, Василий Андреевич дьонго эйбээс, айылҕаны ыгытыыр, кэрэбэ, сырдыкка дылуурдаах буолуулаанмыта, дьону быһыһыр уустук уонна ытык идэбэ — быраас идэтигэр үөрэннээх буолуо.

Оччотооҕу оҕо сиригэн кыра Вася оттоон — мастаан, тыа сириг үлэтигэр уһаарылан улаанмыта. Оҕуола бастыг спортсмена, бастыг общественнай лидерэ буолан дьонун үөрдэрэ. Кырдыаҕас таайдалара уолларын астына көрөллөрө, сайын тэннэ ынах хаһыныгар, окко үлэлэтэн хаһыас аахтараллара. Онус кылааһы бүтэрээт, «Оҕуола — производство — үрдүк үөрэх»

Аалтыр сүрүлөр этинтер сайы
резиденция жашагандары мезгил тол
сүйлөр бүткөндө, Сүрөттө кайыштар
чөйүлөр кыргыздын кыргыздар
жашагандык жана түз бөлүк сүрөт.